

19. 12. 2013

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

K subjektivní přípustnosti návrhu na povolení oddlužení podle insolvenčního zákona po 1. 1. 2014

Dne 1. 1. 2014 nabývá účinnosti tzv. revizní novela zákona č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) ve znění pozdějších předpisů (dále také jen „IZ“) provedená zákonem č. [294/2013](#) Sb. Revizní novela přináší změnu též ve znění § 389 IZ, který upravuje subjektivní přípustnost návrhu na povolení oddlužení.

Dosavadní právní úprava

Ze srovnání textu § 389 IZ v dosavadním znění se § 389 IZ ve znění účinném od 1. 1. 2014 by se mohlo zdát, že revizní novela přináší zásadní rozšíření okruhu dlužníků, jejichž úpadek může být řešen oddlužením.

Ve skutečnosti však revizní novela - až na některé výjimky - spíše zpřesňuje dosavadní právní úpravu, resp. stávající judikatura Nejvyššího soudu je nově promítnuta do výslovného znění § 389 IZ. Při výkladu § 389 IZ je přitom třeba řešit níže popsané výkladové otázky.

Dlužník - právnická osoba

Dosavadní právní úprava operovala v § 389 odst. 1 IZ s pojmem „dlužník, který není podnikatelem“. Takovým dlužníkem se dle judikatury rozumí fyzická nebo právnická osoba, která není podle zákona považována za podnikatele a zároveň nemá dluhy vzešlé z jejího vlastního podnikání.[1]

Revizní novela z této koncepce vychází v § 389 odst. 1 písm. a) IZ ve znění od 1. 1. 2014, podle kterého lze oddlužením řešit úpadek dlužníka - právnické osoby, která podle zákona není považována za podnikatele a současně nemá dluhy z podnikání.

Pojem podnikatel bude s účinností od 1. 1. 2014 v hmotném právu nově vymezen v § 420 a 421 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (dále také jen „*nový obč. zák.*“).

Podle § 420 odst. 1 nového obč. zák. se za podnikatele nově považuje osoba, která vykonává samostatně na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku.

Podle § 421 odst. 1 nového obč. zák. se za podnikatele považuje osoba zapsaná v obchodním rejstříku. Podle § 421 odst. 2 nového obč. zák. se má za to, že podnikatelem je osoba, která má k podnikání živnostenské nebo jiné oprávnění podle jiného zákona (jiného než nového obč. zák.).

Při posuzování přípustnosti návrhu na povolení oddlužení dle § 389 odst. 1 písm. a) IZ ve znění od 1. 1. 2014 tak bude třeba zkoumat, zda je navrhovatel zapsán v obchodním rejstříku – pokud ano, je považován za podnikatele (§ 421 odst. 1 nového obč. zák.). Pokud nikoliv, bude na místě zjišťovat, zda jsou splněny podmínky vyvratitelné právní domněnky (která je pravděpodobně obsažena v § 421 odst. 2 nového obč. zák.), tzn. zda má navrhovatel k podnikání živnostenské nebo jiné oprávnění ve smyslu § 421 odst. 2 obč. zák.

I kdyby pak navrhovatel nebyl podnikatelem ve smyslu § 421 odst. 1 nebo 2 nového obč. zák., může jít o podnikatele ve smyslu § 420 odst. 1 nového obč. zák.

Kritérium pro rozlišení dlužníka coby podnikatele dle § 420 odst. 1 nového obč. zák. bude spočívat ve faktické činnosti dlužníka^[2] a nepůjde o kritérium formální (jakým je zápis v obchodním rejstříku apod., jak je uvedeno v § 421 nového obč. zák.).

Na tomto místě je třeba připomenout, že z rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2011, sen. zn. 29 NSČR 20/2009, vyplývá i závěr, podle kterého může insolvenční soud neschválit oddlužení dle § 405 odst. 1 IZ, jestliže návrh na povolení oddlužení byl podán někým, kdo k tomu nebyl oprávněn. Jestliže tedy okolnosti svědčící o tom, že dlužník má být podle zákona považován za podnikatele, vyšly najevo až po povolení oddlužení, má insolvenční soud možnost zabránit schválení oddlužení u dlužníka, pro kterého oddlužení určeno není, neschválením oddlužení.

Dlužník - fyzická osoba

Podle § 389 odst. 1 písm. b) IZ ve znění účinném od 1. 1. 2014 je oddlužení subjektivně přípustné u dlužníka – fyzické osoby bez ohledu na skutečnost, zda je podnikatelem. Zde je významný posun oproti dosavadní právní úpravě, která statut nepodnikatele vyžadovala i u fyzických osob.

Dluhy z podnikání

K subjektivní přípustnosti návrhu na povolení oddlužení se dále dle výslovného znění § 389 odst. 1 písm. a) i b) IZ ve znění účinném od 1. 1. 2014 vyžaduje, aby dlužník neměl dluhy z podnikání.

Dluhy z podnikání se přitom myslí dluhy z vlastního podnikání. Pokud je tedy dlužník např. ručitelem za dluh jiné osoby vzešlý z podnikání této jiné osoby, nebrání takové ručení povolení oddlužení.^[3] Jestliže by ale zajišťování dluhů jiných osob bylo předmětem podnikání dlužníka, o dluh z podnikání dlužníka se jedná.

Dále není rozhodné, zda dluh vzešel z obchodního závazkového vztahu nebo zda jde o dluh podřízený občanskému zákoníku (s rekodifikací soukromého práva toto pravidlo nabývá na významu, protože předmět úpravy nového obč. zák. je širší ve srovnání s dosavadním občanským zákoníkem) – např. dluh vzešlý při podnikání dlužníka při prodeji zboží v obchodě je dluhem z podnikání ve smyslu § 389 odst. 1 písm. a) i b) IZ ve znění účinném od 1. 1. 2014.^[4]

Rozhodné proto naopak je, zda dluh vznikl při podnikání dlužníka. Zde se projevuje zvláštní povaha oddlužení, které oproti jiným způsobům řešení úpadku^[5] spočívající v tom, že oddlužení je určitým dobrodiním, při kterém se z důvodů sociálních co největší uspokojení věřitelů omezuje zájmem na návratu dlužníka do ekonomického života prostého dluhů.^[6] Oddlužení proto nelze zneužívat ke snaze zbavit se dluhů vzešlých z podnikatelského rizika, které má nést dlužník a nikoliv jeho smluvní partneři nebo zákazníci^[7]. Pokud by totiž byl návrh na povolení oddlužení subjektivně přípustný i

pro dlužníky s dluhy z podnikání, bylo by dlužníkovo podnikatelské riziko přenášeno na jeho věřitele (k výjimkám srov. níže). Takový stav je však nepřipustný a nežádoucí.

Dluhy z podnikání nebránící oddlužení dle § 389 odst. 2 IZ

Výše popsaný princip o nepřipustnosti přenášení podnikatelského rizika dlužníka na dlužníkovi věřitele odůvodňuje pravidlo, že dluhy z podnikání dlužníka zásadně brání oddlužení. Tento princip však též odůvodňuje výjimky z uvedeného pravidla.

Podle § 389 odst. 2 písm. a) IZ ve znění účinném od 1. 1. 2014[8] oddlužení nebrání dluhy z podnikání, pokud s oddlužením souhlasí věřitel, o jehož pohledávku jde. Věřitel se v takovém případě logicky nemůže cítit být dotčen na svých právech, jestliže s podrobením své pohledávky režimu oddlužení souhlasí.

Podle § 389 odst. 2 písm. b) IZ ve znění účinném od 1. 1. 2014 dále nebrání oddlužení dluhy z podnikání, kterým odpovídá pohledávka neuspokojená po skončení insolvenčního řízení, ve kterém insolvenční soud zrušil konkurs prohlášený na majetek dlužníka podle § 308 odst. 1 písm. c) nebo d) IZ.[9]

Pokud je konkurs zrušen dle § 308 odst. 1 písm. c) IZ, měl by být splněn předpoklad, že v konkursu byl zpeněžen veškerý majetek využitelný pro uspokojení věřitelů. Oddlužení tak nemůže být dlužníkem zneužito k vyhýbání se odpovědnosti za podnikání dlužníka, protože konkurs již proběhl.

V případě zrušení konkursu dle § 308 odst. 1 písm. d) IZ je důvodem zrušení nedostatečný majetek dlužníka – je opět zřejmé, že v takovém případě není oddlužení zneužíváno, neboť konkurs nevede k vyšší míře uspokojení věřitelů dlužníka.

Kontroverzní ovšem může být situace upravená v § 389 odst. 2 písm. c) IZ ve znění účinném od 1. 1. 2014. Podle tohoto ustanovení nebrání dluh z podnikání oddlužení, pokud jde o pohledávku zajištěného věřitele.

Zajištěný věřitel totiž v případě oddlužení plněním splátkového kalendáře může být dle § 398 odst. 3 část poslední věty před středníkem IZ uspokojen jen z výtěžku zpeněžení předmětu zajištění. V části, v jaké není jeho pohledávka z výtěžku zpeněžení uspokojena, se zajištěný věřitelem nestává věřitelem nezajištěným. Oproti jiným způsobům řešení úpadku je tedy zajištěný věřitel znevýhodněn.

Lze namítnout, že není povinností věřitele dovolat se v přihlášce pohledávky svého zajištění, takže pokud věřitel chce, může s ním být (právě v důsledku neuplatnění zajištění) nakládáno v insolvenčním řízení jako s věřitelem nezajištěným.[10] V takovém případě ovšem věřitel přijde o výlučný přístup k předmětu zajištění, což ho zpravidla opět ekonomicky poškodí.

Stejně tak lze namítnout, že dle § 409 odst. 3 IZ je právem zajištěného věřitele nepožadovat při oddlužení plněním splátkového kalendáře zpeněžení předmětu zajištění, takže zajištěný věřitel může být uspokojen až po skončení insolvenčního řízení (srov. § 414 odst. 4 IZ). Tento postup nezajištěného věřitele skutečně může vést k jeho vyššímu uspokojení, protože zpeněžení předmětu zajištění nebude zatíženo negativním vlivem insolvenčního řízení, které zpravidla přináší tlak na snížení výtěžku zpeněžení. Ani tato úvaha však nemusí být za konkrétních skutkových okolností správná.

Stejně tak v případě oddlužení zpeněžením majetkové podstaty může ke krácení zajištěných věřitelů dojít. Zajištěný věřitel sice má při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty dle § 398 odst. 2 IZ stejné postavení jako v konkursu, nicméně dle § 398 odst. 2 IZ není (oproti konkursu) zásadně majetek nabytý dlužníkem v průběhu insolvenčního řízení součástí majetkové podstaty – majetku

určeného k uspokojování věřitelů [srov. § 2 písm. e) IZ] tedy bude méně.

Není přitom bez zajímavosti, že pravidlo obsažené v § 389 odst. 2 písm. c) IZ ve znění účinném od 1. 1. 2014 nebylo v judikatuře Nejvyššího soudu formulováno. V tomto ohledu tedy revizní novela zavádí pravidlo nové a nejde jen o přenesení judikatorních závěrů do textu zákona.

Až výkladová praxe tak ukáže, nakolik bude k znevýhodňování zajištěných věřitelů v důsledku aplikace § 389 odst. 2 písm. c) IZ ve znění účinném od 1. 1. 2014 skutečně docházet.

Dluhy z podnikání nebránící oddlužení dle dosavadní judikatury

Dosavadní judikatura ovšem vymezila i další okolnosti, které musí insolvenční soud zvážit, když rozhoduje o tom, zda dluh z podnikání brání oddlužení.

Je proto třeba též zvážit dobu vzniku dlužníkovy dluhu z podnikání, četnost a výši dluhů dlužníka z podnikání v poměru k celkové výši všech dlužníkových dluhů, dále je třeba zvážit, kdy dlužník s podnikáním skončil.[11]

Platí sice, že dluh z podnikání zásadně brání oddlužení, i když vyšel najevo až poté, kdy dlužník přestal být podle zákona považován na podnikatele, anebo jestliže takový dluh vznikl po uvedeném okamžiku,[12] je však třeba vždy vážit, zda nepovolení oddlužení kvůli ojedinělému a relativně nízkému dluhu z již (dlouhou dobu) ukončeného podnikání dlužníka není nepřiměřeně tvrdé.

Mgr. Ondřej Richter,
advokát

[TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI advokátní kancelář, s. r. o.](#)

Trojanova 12
120 00 Praha 2

Tel.: +420 224 918 490
Fax: +420 224 920 468
e-mail: richter@iustitia.cz

[1] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2009, sen. zn. 29 NSČR 3/2009 publikované též jako R 79/2009. Stejný závěr viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2011, sen. zn. 29 NSČR 11/2009, a ze dne 31. 3. 2011, sen. zn. 29 NSČR 13/2009 (publikované též jako R 111/2011). Není bez zajímavosti, že tato judikatura takto vytvořila nový pojem „podnikatel ve smyslu § 389 odst. 1 IZ“. Nejedná se přitom o podnikatele ve smyslu hmotného práva, ale o pojem vytvořený speciálně

pro účely posouzení subjektivní přípustnosti návrhu na povolení oddlužení. Podnikatelem ve smyslu § 389 odst. 1 IZ ve znění do 31. 12. 2013 tak je fyzická nebo právnická osoba, která je považována podle zákona za podnikatele (tento znak je shodný s hmotným právem) bez dalšího, ale a musí mít též dluhy ze svého vlastního podnikání (tento druhý znak podnikatele přitom z hmotného práva samozřejmě neplyne).

[2] Srov. Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava : Sagit, 2012, str. 201 a 202.

[3] Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2011, sen. zn. 29 NSČR 9/2009, ze dne 23. 2. 2011, sen. zn. 29 NSČR 13/2009, a ze dne 31. 3. 2011, sen. zn. 29 NSČR 20/2009.

[4] Viz opět rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2011, sen. zn. 29 NSČR 20/2009.

[5] Srov. k tomu i okolnost, že oddlužení je uvedeno zvláště v § 1 písm. b) IZ a nikoliv spolu s ostatními způsoby řešení úpadku v § 1 písm. a) IZ, byť oddlužení samozřejmě jedním ze způsobů řešení úpadku dlužníka samozřejmě je – srov. např. § 4 odst. 1 písm. c) IZ.

[6] Viz usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 8. 2013, sp. zn. II. ÚS 1072/13. Ústavní soud měl samozřejmě na mysli dluhy po lhůtě splatnosti – vzhledem k sociálním funkcím závazkového práva by byl život prostý všech dluhů poněkud fádní.

[7] Srov. opět rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2009, sen. zn. 29 NSČR 3/2009, a ze dne 31. 3. 2011, sen. zn. 29 NSČR 11/2009.

[8] Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2009, sen. zn. 29 NSČR 3/2009, ze dne 26. 10. 2010, sen. zn. 29 NSČR 4/2010, a ze dne 26. 10. 2010, sen. zn. 29 NSČR 17/2010.

[9] Toto pravidlo nebylo v judikatuře Nejvyššího soudu obsaženo.

[10] Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sen. zn. 29 NSČR 16/2011.

[11] Srov. k tomu i důvodovou zprávu k revizní novele. Dále viz výše uvedená rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2009, sen. zn. 29 NSČR 3/2009, ze dne 26. 10. 2010, sen. zn. 29 NSČR 4/2010, a ze dne 26. 10. 2010, sen. zn. 29 NSČR 17/2010.

[12] Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2011, sen. zn. 29 NSČR 20/2009.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Odpovědnost členů statutárního orgánu za nepodání insolvenčního návrhu včas](#)
- [Úmyslně zkracující právní jednání mezi dlužníkem a osobou blízkou](#)
- [Nejvyšší soud ČR: Úhrada úroků ze zápůjčky jako zvýhodňující jednání? Klíčový výklad k § 241 odst. 5 písm. b\) insolvenčního zákona](#)
- [K postavení zajištěného věřitele v insolvenčním řízení](#)
- [K \(ne\)způsobilosti notářského zápisu jako exekučního titulu pro nařízení exekuce prodejem zástavy](#)
- [Promlčení pracovněprávních pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou](#)
- [Preventivní restrukturalizace](#)
- [Odpovědnost státu za nesprávný úřední postup exekutora: Je stát skutečně „posledním dlužníkem“?](#)
- [Odstoupení od smlouvy v insolvenčním řízení](#)
- [Zřízení exekutorského zástavního práva – právní rámec, dopady a judikatura](#)
- [Novela nařízení o insolvenčním řízení nabyla účinnosti – jaké přinesla změny?](#)